

12. Концепція роздержавлення та приватизації майна державних підприємств, житлового фонду та землі від від 31.10.1991 № 1767-ХІІ [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної ради України / Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1767-12>
13. Програма економічних реформ “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.president.gov.ua/content/ker-program.html.
14. Трансформаційні процеси та економічне зростання в Україні / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця. – Х. : Вид-во “Форт”, 2003. – 440 с.
15. Чухно А. А. Модернізація економіки та економічна теорія // Економіка України. – 2012. – № 10. – С. 24-33.

Петришина Н. В. Проблемы трансформации экономики Украины.

В статье раскрыто понятие “трансформация” в современных условиях и выделены объективные предпосылки трансформационных преобразований. Выделены основные проблемы трансформации отечественной экономики и предложен комплекс мероприятий по их решению.

Ключевые слова: трансформация, модернизация, собственность, государство, государственная собственность, проблемы трансформации экономики.

Petryshyna N. V. Problems of economic transformation of Ukraine.

The article deals with the concept of “transformation” in the current conditions and singles out the objective conditions of transformational change. The basic problem of the transformation of the national economy and proposes a set of measures to resolve them.

Keywords: transformation, modernization, property, state ownership, state the problem of the transformation of the economy.

УДК 37.09 (477): 331.103

Петрова І. Л.

ВНЗ “Університет економіки та права КРОК”

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР ІННОВАЦІЙНОЇ ПРАЦІ

В статті розкрито особливості інноваційної праці та вимоги до модернізації освіти як провідного фактору її формування та розвитку. Визначено актуальні напрями модернізації освіти, спрямовані на забезпечення підготовки працівників інноваційного типу.

Ключові слова: інноваційна праця, працівник інноваційного типу, модернізація освіти.

В умовах переходу економіки на інноваційний шлях розвитку значно зростають вимоги до якості освіти та її відповідності тенденціям формування нових робочих місць на ринку праці. Починаючи з 2000 р., практично всі додаткові робочі місця у розвинених країнах створюються для фахівців з вищою освітою. Нині у США, Японії, Німеччині кваліфіковані працівники – це ті, що вчилися щонайменше 15 років. На ринку праці виокремлюється специфічний сегмент, який утворюють зайняті інноваційною працею. Розробляючи високі технології, вони створюють мультиплікативний ефект для всіх інших видів економічної діяльності, пов'язаних з впровадженням нової техніки, застосуванням прогресивних форм організації виробництва і праці, створенням нових продуктів та послуг. Основним фактором інноваційної праці є творчі здібності працівників, їх належний освітньо-кваліфікаційний рівень, здатність до постійного оновлення знань.

За багатьма показниками система освіти та професійної підготовки України відповідає стандартам розвинутих країн. Рівень освіти населення в Україні є одним з найвищих серед країн Центральної та Східної Європи. Щороку збільшується випуск фахівців різного рівня вищими навчальними закладами країни. Проте, на відміну від кількісного приросту, динаміка якісних індикаторів освітньо-професійної підготовки викликає занепокоєння. Її структура і зміст не налаштовані на формування компетенцій, потрібних для інноваційної праці. У сфері вищої освіти відбувся значний крен у бік суспільно-гуманітарних спеціальностей, тоді як інноватизація праці вимагає посилення її технологічної складової. Що ж до технічної освіти, то наголос робиться на компетенціях, необхідних для участі в інженерних проектах, що є недостатнім для науково-дослідницької діяльності та розробок. За таких обставин є актуальною модернізація системи освіти як провідний фактор поширення інноваційної праці.

Аналіз останніх робіт вітчизняних вчених в руслі окресленої тематики показує недостатнє висвітлення можливостей освіти у підготовці людських ресурсів до участі в інноваційних процесах. У зв'язку з цим метою цієї статті є визначення пріоритетних напрямів модернізації освіти для розвитку інноваційної праці.

Радикальні зміни, яких зазнала світова економіка за останній час, інформатизація економіки та безпрецедентне ускладнення соціальних зв'язків об'єктивно відображаються у сфері праці, змінюючи її зміст і характер.

Дослідженню трансформацій змісту та характеру праці під впливом інноваційного розвитку приділяють пильну увагу зарубіжні автори, зокрема С. Брю, П. Дракер, Д. Мак-Клеланд, А. Маслоу, А. Тофлер, Б. Твісс, а також вітчизняні вчені В. М. Геєць, А. М. Колот, М. В. Семикіна, Л. І. Федулова та інші. Водночас потребують з'ясування специфічні якісні ознаки інноваційної праці, пошук важелів її активізації, особливості формування інноваційного працівника. Пріоритетну роль у становленні та поширенні інноваційної праці відіграє освіта, яка покликана сформуванати необхідні якості для участі в інноваційній діяльності, забезпечувати відповідність знань та навичок сучасного працівника постійно змінюваним вимогам до його освітньо-професійного рівня, а також інформаційну платформу для його самостійного творчого пошуку. На жаль, маємо констатувати, що система освіти, яка склалася в українському суспільстві, не вирішує цих завдань. Скоріше вона спрямована на більш або менш якісну підготовку кадрів для репродуктивної діяльності, у кращому випадку для застосування отриманих знань на практиці, але не для продукування принципово нових знань. Можна погодитися з тим, що отримання вищої освіти є підґрунтям для інтелектуальної діяльності, проте воно не гарантує здатність працівника займатися створенням, просуванням та впровадженням інновацій. Іншими словами, наявна система освіти не готує учасників інноваційних циклів, які фактично і є справжніми локомотивами економічного розвитку.

Для пояснення зазначеної суперечливості звернімося до таких споріднених, але не однакових понять як інноваційна, інтелектуальна та творча праця.

Варто зазначити, що інноваційна та інтелектуальна праця не тотожні за своїм значенням. У сутності цих категорій є багато спільного, а саме наявність та концентрація нових (знанневих, інтелектуальних, творчих) компонентів у змісті та характері праці [1, с. 7]. Проте інноваційна праця має істотні відмінності від інтелектуальної, які полягають, по-перше, у тому, що інноваційна праця спрямована

на створення нових продуктів, послуг, проектів та інших матеріальних і духовних благ, тоді як продуктом інтелектуальної праці не обов'язково виступають інновації. По-друге, інтелектуальна праця в економіці знань виконує роль фактора забезпечення функціонування підприємства (організації), натомість інноваційна праця є фактором його розвитку. Вони обумовлюють різні типи корпоративних стратегій, а саме, стратегії забезпечення економічної безпеки та стратегії стійкого розвитку. По-третє, глибинним сенсом інноваційної діяльності є впровадження її результатів у виробничі процеси (зрозуміло, не тільки промислові), тобто комерціалізація інновацій, що знов-таки є бажаним, але не неодмінним для інтелектуальної праці [2, с. 266].

З цими категоріями корелює творча праця, яка, безперечно, є завжди інтелектуальною, хоча інтелектуальна праця не завжди є творчою, а лише у тих випадках, коли її результатом є створення нового продукту (послуги). Творча праця також відрізняється від інноваційної, оскільки не обов'язково передбачає комерціалізацію результатів діяльності.

Безсумнівною закономірністю інноваційного розвитку є збагачення змісту й посилення творчого характеру інтелектуальної діяльності.

Зміст праці трансформується під впливом таких чинників як автоматизація, комп'ютеризація та інформатизація трудових процесів. Ці явища суттєво розширюють продуктивні можливості працівників, значно збільшуючи плідність їх зусиль, збільшуючи продуктивну силу їх праці. Скажімо, досягнення в галузі мікроелектроніки дали змогу за вельми короткий час у багато разів підвищити продуктивність праці, точність технологічних операцій, звільнити людину від монотонної розумової праці, оптимізувати технологічні процеси. Застосування мультимедійних засобів створює глобальну віртуальну реальність, тим самим відкриваючи можливості для людської творчості та швидкого оновлення знань.

Зростання складності праці висуває нові вимоги до професійного і загальноосвітнього рівня зайнятих. Широке застосування у виробництві керуючих систем, гнучких технологій веде до того, що до творчої праці долучається все більша кількість працівників – від учених та винахідників до рядових виконавців. Це зумовлює те, що, крім глибоких спеціальних знань, працівник повинен мати високий загальнокультурний рівень, володіти широким спектром різноманітних якостей. Такого висновку дійшли американські вчені за результатами спеціальних досліджень, проведених на підприємствах, забезпечених комп'ютерною технікою. Серед великої кількості вимог, що висуваються до працівників цих підприємств, можна виділити такі: високий рівень інтелектуального розвитку і професійної компетенції; творчий підхід до справи, безпосередня участь у підготовці програми виконання роботи; прагнення до удосконалення процесу праці, сприймання змін на виробництві; здатність ефективно працювати без нагляду, розвинене почуття обов'язку; критичний склад розуму, високий ступінь допитливості; цільність натури; комунікабельність; вміння обмінюватися ідеями і допомагати іншим членам колективу. Набуття цих якостей перетворює звичайних виконавців на інноваційних працівників.

Разом з тим, система освіти в Україні на даний момент не відповідає потребам формування працівника інноваційного типу, хоча загальний рівень освіченості населення країни зростає. За даними Звіту з людського розвитку за 2011 р., рівень грамотності населення від 15 років і старше становив 99,7%, а валовий коефіцієнт

охоплення середньою освітою – 94,5% [3, с. 158]. Помітно зростає частка населення з вищою освітою. Проте роль ВНЗ I-II р.а. поступово зменшується, що відображається у зменшенні кількості закладів на 24,5% та кількості студентів на 32,4% з 2000 – 2011 рр. (рис. 1).

Протилежна ситуація відбувається у ВНЗ III-IV р.а., так у 2011/2012 рр. чисельність випущених фахівців становила 529,8 тис. осіб, що майже в 3,5 рази більше, ніж у 2001 р. і у 3,87 рази більше, ніж у 1991 р. [4, с. 84].

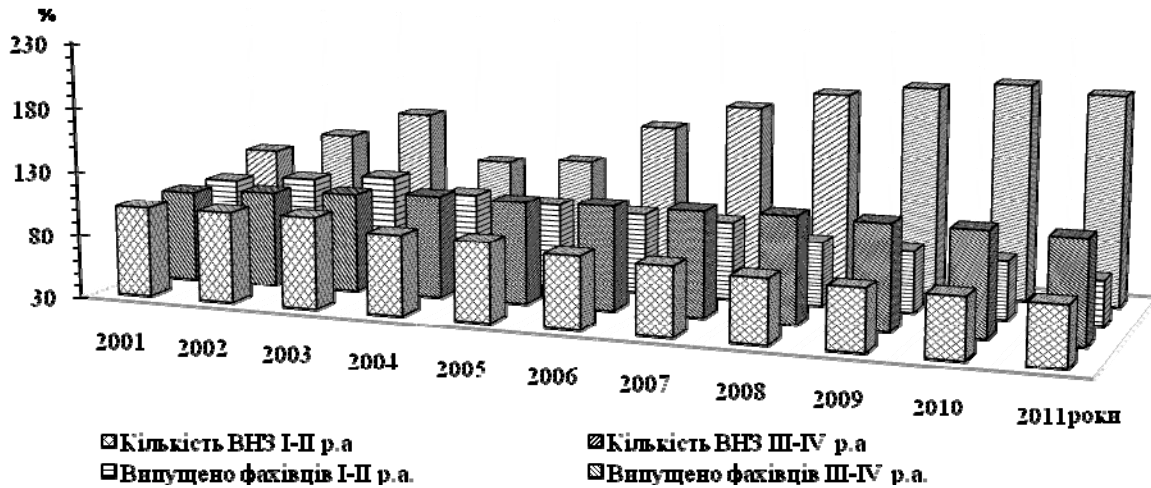

Рис. 1. Динаміка розвитку вищої освіти [4, с. 8
http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/vuz_u.html]

Зменшення частки молоді, що навчається в професійно-технічних закладах та вищих навчальних закладах системи підготовки молодих спеціалістів I-II рівнів акредитації, чинить негативний вплив на становлення інноваційної діяльності, призводить до зниження професійно-технічних характеристик робочої сили й перешкоджає забезпеченню інноваційних виробництв висококваліфікованими кадрами. З практики відомо, що найкращі інженери виходять з колишніх випускників професійно-технічних закладів.

Навчальні заклади не мають відповідної наукової та технічної бази; орієнтуються на короткострокові цілі, не приділяючи достатньої уваги довгостроковим тенденціям попиту на ринку праці. Триває тенденція випереджального збільшення масштабів підготовки фахівців суспільно-гуманітарного профілю, обумовлена інерцією престижності отримання спеціальностей, які гарантували в минулому високі та стабільні доходи. Професорсько-викладацький склад українських вишів не бере безпосередньої участі в дослідницькій діяльності і, зрозуміло, не залучає до неї студентську молодь.

Як зазначає академік В. М. Геєць, підвищенням кваліфікації в Україні після закінчення навчання, порівняно з іншими європейськими країнами, займаються в 3-10 разів менше людей. Інноваційні напрями підготовки кадрів ВНЗ мають занадто низьку питому вагу – до 0,6% випускників за рік, що ускладнює опанування 6-го та 7-го технологічного укладів, які визначатимуть розвиток багатьох країн після 2020 року (рис. 1) [5, с. 19, 21].

Джерело: Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2009/10 навчального року: Статистичний бюлетень. Держкомстат України. – К., 2010. – С.148 – 197.

Рис. 2. Частка випускників за інноваційними напрямками освіти до загальної кількості випускників в Україні на початок 2009–2010 навчального року

Таким чином, українські вищі навчальні заклади приділяють недостатньо уваги підготовці студентів до науково-дослідної діяльності у межах актуальних напрямів інноваційного розвитку. Це перешкоджає появі дійсно радикальних інноваційних розробок. Наслідком недосконалості системи освіти є відставання наукової сфери в сегменті високих технологій. Так, за експортом високих технологій Україна відстає. Станом на 2010 р. цей показник був досить низьким – 14410 млн. дол. або лише 4% від загального експорту. Аналогічний показник становить: у Китаї – 4060896 млн. дол. або 28% від загального експорту, у Німеччині – 1585070 млн. дол. або 15% від загального експорту, у США – 1454978 млн. дол. або 20% від загального експорту [6].

Ознакою виробництва інноваційного типу є перевищення віддачі від інвестицій в людський капітал над віддачею від інвестицій у матеріальні складові сукупного капіталу.

З розвитком науки і техніки, з одного боку, підвищується наукомісткість високих і нових технологій, у виробництво впроваджується замкнуті (безвідходні) технологічні процеси тощо, а з другого – виникає загроза поширення так званих заквивальних технологій, названих так, оскільки їх використання призведе до закриття величезної кількості ставших непотрібними виробництв.

За цих обставин освіта має стати потужним суспільним амортизатором, що дозволяє своєчасно перекваліфіковувати людей, оновлюючи їх професійні та соціальні компетенції.

Нові роль і місце людини у виробництві ведуть до кількісних і якісних зрушень у професійно-кваліфікаційному складі робочої сили, трансформації соціальної структури суспільства. Традиційний для індустріального суспільства поділ персоналу на “білі” та “сині комірці” у сфері роботи з інформацією утрачає свою актуальність.

Зміни структури зайнятості виявляються, у першу чергу, у значному скороченні “синіх комірців”, або робітників традиційних індустріальних професій, з іншого, – у масовому збільшенні чисельності “білих комірців” (knowledge-worker), кваліфікованих працівників, безпосередньо не зайнятих фізичною працею. За оцінками експертів, сьогодні у США майже 2/3 “білих комірців” (70% усіх зайнятих працівників) охоплені інтелектуальною працею інноваційної спрямованості. Вони відрізняються вищим рівнем освіти, соціальною мобільністю, особливою роллю в управлінні виробництвом та прийнятті рішень технологічного характеру. Наступною стратою у “кольоровій” класифікації зайнятих стали “золоті комірці”, до яких належать учені, вищі керівники транснаціональних компаній, успішні представники бізнесових кіл, зайняті переважно у сфері високих технологій. Якщо у 2000 р. “золотих комірців” у світі нараховувалося близько 20 млн. осіб, 40% з яких були американцями, то у 2010 р. їх чисельність орієнтовно подвоїлася [7].

Під впливом високих технологій виникають та поширюються більш складні професії, що потребують нових компетенцій. Постіндустріальне суспільство, яке ототожнювалося спочатку з суспільством послуг, згодом перетворилося на суспільство знань. Зростає потреба у спеціалістах, які обслуговують складну техніку (наприклад, сканери в лікарнях чи волоконну оптику), які здатні відновлювати ресурси (у тому числі людські), ремонтувати апаратуру для розпізнавання голосу, а також у дизайнерах, підводних археологах, архітекторах космічних лабораторій, програмістах безпосереднього супутникового зв’язку, розробниках відеонавчання та консультантах з проведення телеконференцій.

Інноваційний характер праці долає межі вузької спеціалізації робітника, піднімаючи на рівень вимог універсальні знання, навички, вміння. Окреслюються дві важливі тенденції сучасного розвитку праці, яка є не тільки природним, а й суспільним феноменом. З одного боку, вона стає сферою вияву індивідуальності працівника, його унікальних здібностей, виняткових компетенцій, а з другого – різко посилюється суспільний характер праці, взаємозв’язок, співробітництво у процесі праці, її колективістський, зокрема командний, дух. Практично кожний зразок у сучасному світі товарів та послуг є свідченням докладених зусиль численних співробітників різних компаній і навіть різних країн.

Рушійною силою інноваційного розвитку є творчі фахівці. Саме вони стають провідною елітною верствою суспільства. За словами В. Л. Іноземцева, “...основним джерелом сучасного прогресу виступає вже не взаємодія людини і природи, а внутрішній розвиток особистості, можливість її самовиразу, продукування знань, здатних змінити не тільки навколишній світ, але, що більш важливо, її оточення” [8, с. 22].

На жаль, маємо констатувати, що роль творчої діяльності як провідної сили сучасного розвитку ще недостатньо усвідомлена в українській культурі, а її носії – істинно творчі фахівці та професіонали різних напрямів та сфер економіки – не посідають лідерських позицій.

Працівник інноваційного типу вирізняється:

- умінням визначати проблему і побачити альтернативні шляхи її вирішення;
- високим рівнем мотивації;
- умінням віддаватися без залишку роботі, творчим “горінням”;

- здатністю творчо й гнучко мислити, розв'язуючи проблему;
- баченням соціальної потреби в інновації, умінням впроваджувати її у життя;
- високою інтуїцією;
- професійною компетентністю;
- постійним самовдосконаленням;
- вірністю вибраній сфері докладання сил;
- готовністю до ризику за умови непередбачуваності результату.

Важливою ознакою таких фахівців є безперервне навчання протягом всього періоду трудової діяльності. Невпинне старіння знань та їх швидке оновлення потребують постійного розвитку та саморозвитку, формування компетенцій фахівців, які стануть потрібними їм в майбутньому. Провідні університети світу готують спеціалістів для виконання робіт, які сьогодні ще не відомі. Самоосвіта стає потужним фактором особистісного зростання завдяки стрімкому розвитку Інтернету. Наведемо кілька прикладів. Кількість читачів газет он-лайн за останні п'ять років збільшилася на 30 млн. Електронна енциклопедія Вікіпедія, створена 2001 року, нині налічує 13 млн. статей на 200 мовах, а Свитч "Cisco Nexus" здатен передати всю Вікіпедію за 0,01 сек. Важко уявити, але таких повсюдно відвідуваних сайтів, як Myspase.com, Facebook, Youtube шість років тому ще не існувало. За таких обставин інтернет – ресурс перетворюється на фактор освіти, засіб праці та продукт діяльності творчого фахівця.

Нагальною потребою сьогодення є модернізація освіти, провідним вектором якої має стати підготовка до інноваційної діяльності. Основні напрями модернізації освітньої системи мають передбачати наступне:

- формування ефективного ринку освітніх послуг відповідно до вимог ринку інноваційної праці, у першу чергу за рахунок оптимізації структури професійної освіти, забезпечення необхідної якості та новаторства освітніх програм і впровадження інтерактивних технологій навчання;

- розробка механізму прогнозування підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників, зайнятих в інноваційних видах діяльності, відповідно до потреб галузевих і регіональних ринків праці;

- створення умов для безперервної освіти інноваційних працівників протягом усієї трудової діяльності шляхом сполучення різних форм і методів навчання, застосування сучасних інформаційних освітніх технологій;

- поглиблення інтеграції науки, освіти і виробництва, з метою підвищення якості підготовки фахівців для нових високотехнологічних напрямів;

- розробка програм підготовки студентів, що мають здібності до інноваційної діяльності, з обов'язковою участю в інноваційних проектах;

- створення госпрозрахункових лабораторій на базі провідних університетів для інноваційної діяльності викладачів та студентів та сприяння їм у налагодженні зв'язків з зацікавленими бізнес-структурами.

Для збалансування взаємозв'язку ринку праці та ринку освітніх послуг за умов інноваційного розвитку доцільними є такі заходи:

- 1) визначати перспективи розвитку зайнятості населення, виходячи з потреб економіки в інноваційних робочих місцях та моделей ключових компетенцій, потрібних для заповнення таких робочих місць;

- 2) розширити участь держави і бізнесу у підготовці фахівців інноваційного

профілю шляхом підтримки напрямів навчання для задоволення майбутніх потреб ринку праці;

3) диверсифікувати структуру навчальних закладів за рахунок впровадження нових форм навчання, пов'язаних з безпосередньою практичною роботою, участю в інноваційних проектах;

4) залучати бізнес-організації до навчальних процесів через організацію бази практики для студентів, створення власних навчальних підрозділів та читання лекцій практиками;

5) запровадити пільги для тих, хто одночасно учиться і навчається, внести необхідні зміни у трудове законодавство, які б передбачали виділення додаткового часу та коштів для їх навчання;

6) розвивати маркетингові стратегії на ринку інноваційної праці та освітніх послуг для посилення інформаційних зв'язків між ними.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи проведене дослідження, слід відзначити, що аналіз ключових проблем інноваційної праці виявив недостатню ефективність фактору освіти в забезпеченні її функціонування та розвитку. Активізація інноваційної праці в усіх видах економічної діяльності потребує реформування сфери освіти. Модернізація освіти, адекватна вимогам інформаційно-інноваційного суспільства, потребує її безпосередньої інтеграції з наукою та виробництвом, впровадження інноваційних технологій в навчальні процеси, обов'язкове залучення викладачів і студентів до інноваційної праці.

Використані джерела:

1. Колот А. М. Інноваційна праця та інтелектуальний капітал у системі факторів формування економіки знань. – Україна: аспекти праці. – 2007. – № 4. – С. 4-9.
2. Інноваційні засади та виміри стратегічного розвитку підприємств України : кол. монографія / І. Л. Петрова, З. М. Борисенко, Н. І. Дишлюк та ін. ; за наук. ред. проф. І. Л. Петрової. – К. : ВНЗ “Університет економіки та права “КРОК”, 2012. – 355 с.
3. Доклад о человеческом развитии 2011. Устойчивое развитие и равенство возможностей : лучшее будущее для всех / Программа развития Организации Объединенных Наций (ПРООН) // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2011_RU_Complete.pdf
4. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2011/12 навчального року / Стат. бюлетень // Державна служба статистики України, 2011. – 207 с. // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/katalog/nauka_in/ot_09.zip
5. Геєць В. М. Наслідки демографічних викликів для економічного зростання в Україні. – Демографія та соціальна економіка, 2011, №1(15).- С. 3-23
6. High-technology exports (current US\$) // [Electron. resurs]. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.TECH.CD/countries/UA?display=default%29>
7. Революция “золотых воротничков”. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.litrossia.ru/2007/05/01160.html>
8. Иноземцев В. Л. Расколота цивилизация. – М. : Academia: Наука, 1999. – 740 с.

Петрова И. Л. Модернизация образования как фактор инновационного труда.

В статье раскрыты особенности инновационного труда и требования к модернизации образования как ведущего фактора его формирования и развития. Определены актуальные направления модернизации образования, направленные на обеспечение подготовки работников инновационного типа.

Ключевые слова: инновационный труд, работник инновационного типа, модернизация образования.

Petrova I. L. Modernization of education as a factor of innovative labor.

In the article the special features of innovative labor and requirement for the modernization of education as the leading factor of its formation and development are opened. The urgent directions of the modernization of education, directed toward training of workers of innovative type, are determined.

Keywords: *innovative labor, innovative type worker, the modernization of the education.*

УДК 330.15

*Залєвська-Шишак А. Д.
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано актуальні проблеми використання природно-ресурсного потенціалу України. Узагальнено теоретичні підходи до визначення пріоритетних напрямів відтворення, регулювання та раціонального використання природних ресурсів у національній економіці України. Обґрунтовано необхідність державного регулювання охорони довкілля, що лежить в основі екологічної політики держави.

Ключові слова: *державне регулювання охорони довкілля, екологічна політика, природні ресурси, природно-ресурсний потенціал, принципи екологічної безпеки, раціональне використання природних ресурсів.*

Україна має різноманітний і, водночас, потужний природно-ресурсний потенціал – мінеральні, земельні та рекреаційні ресурси. Нерівномірний розподіл ресурсів по території країни в свій час спричинив відповідну галузево-територіальну структуру виробництва у регіонах, що в сукупності з недосконалими технологіями виробництва негативно вплинуло на довкілля.

Природно-ресурсний потенціал території характеризується сукупною продуктивністю її природних ресурсів як засобів виробництва і предметів споживання. Нині виникла необхідність розмежування сучасної і потенційної продуктивності природних ресурсів. Потенційна продуктивність характеризує максимально можливу віддачу ресурсів у господарстві за умови оптимальної відповідності структури природокористування сформованій специфіці місцевих природно-економічних, соціальних та інших умов. Сучасна продуктивність досягається в результаті існуючих умов використання природних ресурсів відповідно до ситуації в економіці країни та напрямів розвитку народного господарства.

Відомо, що всі виробничі ресурси є обмеженими і рідкісними. Особливо гостро ця економічна проблема стоїть перед такими основними компонентами природних ресурсів як земля, лісові ресурси, родовища корисних копалин, водні ресурси, тваринний світ, які людина використовує у процесі виробництва різноманітних благ і без яких неможлива господарська діяльність. Наслідки економічної діяльності призвели до забруднення життєво важливих видів ресурсів та деградації навколишнього середовища.